

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta
Complectens Primam Secundæ, & Secundam Secundæ Summæ
Theologiæ

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio II. De beatitudine hominis, in quibus consistat.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72759](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72759)

sed ipse est vltimus finis hominis, quia solo ipso fruendum est. ergo in fine ultimo hominis etiam alia conueniunt.

¶ 3 Præf. Finis vltimus hominis est obiectum uoluntatis: sed bonum uoluntatis est bonum vniuersale, quod est finis omnium. ergo necesse est, quod in vltimo fine hominis omnia conueniant.

SED CONTRA est, quod vltimus finis hominum est beatitudo, quam omnes appetunt, vt Augustinus dicit: ¶ sed non cadit in animalia experia rationis, ut beata sint, sicut * Augustinus dicit in libr. 83. q. non ergo in vltimo fine hominis alia conueniant.

RESPON. Dicendum, quod sicut philosophus dicit in 5. * Meta. Finis dupliciter dicitur, scilicet cuius, & quo, id est, ipsa res, & quare ratio boni inuenitur, & vsus, siue adeptio illius rei: sicut si dicamus, quod motus corporis grauis finis est uel locus inferior, vt res, uel hoc quod est esse in loco inferiori, ut vsus: & finis auri est, uel pecunia, ut res: uel possessio pecuniae, ut vsus. Si ergo loquamur de vltimo fine hominis quantum ad ipsam rem, quæ est finis, sic in vltimo fine hominis omnia alia conueniunt, quia Deus est vltimus finis hominis, & omnium aliarum rerum. Si autem loquamur de vltimo fine hominis quantum ad consecutionem finis, sic in hoc fine hominis non communicant creaturæ irrationales. Nam homo, & alie rationales creaturæ consequuntur vltimum finem cognoscendo, & amando Deum, quod non competit aliis creaturis, quæ adipiscuntur vltimum finem, in quantum participant aliquam similitudinem Dei, in quod sunt, uel viuunt, uel etiam cognoscunt.

Et per hoc patet responsio ad obiecta: nam beatitudo nominat adptionem vltimi finis.

QVAESTIO III.

De his, in quibus hominis beatitudo consistit, in octo articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de beatitudine. Primum quidem in quibus sit. Secundum, quid sit. Tertio qualiter eam consequi possimus.

- CIRCA primum quærentur octo.
- ¶ Primo, Vtrum beatitudo consistat in diuitijs.
- ¶ Secundo, Vtrum in honoribus.
- ¶ Tertio, Vtrum in fama, siue in gloria.
- ¶ Quarto, Vtrum in potestate.
- ¶ Quinto, Vtrum in aliquo corporis bono.
- ¶ Sexto, Vtrum in voluptate.
- ¶ Septimo, Vtrum in aliquo bono animæ.
- ¶ Octauo, Vtrum in aliquo bono creato.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beatitudo hominis consistat in diuitijs.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod beatitudo hominis in diuitijs consistat. Cui enim beatitudo sit vltimus finis hominis, in eo consistit, quod maxime in hominis affectu dominatur: huiusmodi autem sunt proprie diuitiarum. dicitur enim Eccl. 10. Pecunie obediunt omnia. ergo in diuitijs beatitudo hominis consistit.

¶ 2 Præf. Secundum Boetium in 3. de consol. * Beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus: sed in pecunijs omnia possideri uidentur, quia vt philosophus dicit in 5. Ethic. * Ad hoc numerus est inuentus, ut sit quasi fideiusor habendi pro

eo, quodcumque homo uoluerit. ergo in diuitijs beatitudo consistit.

¶ 3 Præf. Desiderium summi boni cum nunquam deficiat, videtur esse infinitum: sed hoc maxime in diuitijs inuenitur, quia auarus non impletur pecunia, vt dicitur Eccl. 5. ergo in diuitijs beatitudo consistit.

SED CONTRA. Bonum hominis in retinendo beatitudinem magis consistit, quam in emittendo ipsam: sed sicut Boet. * in 3. de consol. dicit. Diuitie effundendo, magis quam coaceruando melius nitent: siquidem auaritia semper odiosos, claros facit largitas. ergo in diuitijs beatitudo non consistit.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est beatitudinem hominis in diuitijs consistere. Sunt enim duplices diuitie, ut philosophus dicit in 1. Poli. * scilicet naturales & artificiales. Naturales quidem diuitie sunt, quibus homini subuenitur ad defectus naturales tollendos: sicut cibus & potus, uestimenta, uehicula, & habitacula, & alia huiusmodi. Diuitie artificiales sunt, quibus secundum se natura non iuuatur, vt denarij: sed ars humana eos adiuuenit propter facilitatem commutationis, ut sint quasi mensura rerum uenalium. Manifestum est autem, quod in diuitijs naturalibus beatitudo hominis esse non potest. Quærentur. n. huiusmodi diuitie ad sustentandam naturam hominis: & ideo non possunt esse vltimus finis, sed magis ordinantur ad hominem, sicut ad finem.

vnde in ordine nature omnia huiusmodi sunt infra hominem, & propter hominem facta, secundum illud Psal. 8. Omnia subiecisti sub pedibus eius. Diuitie autem artificiales non quærentur, nisi propter naturales. Non. n. quærentur, nisi quia per eas emuntur res ad vsum uitæ necessaria: vnde multo minus hnt rationem vltimi finis. Impossibile est igitur beatitudinem, quæ est vltimus finis hominis, in diuitijs esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod omnia corporalia obediunt pecuniæ quantum ad multitudinem stultorum, quia sola corporalia bona cognoscunt, quæ pecunia acquiri possunt. Iudicium autem de bonis humanis non debet sumi a stultis, sed a sapientibus: sicut & iudicium de saporibus ab his, qui habent gustum bene moderatum.

AD SECVNDVM dicendum, quod pecunia possunt haberi omnia uenalia, non autem spiritalia, quæ vendi non possunt: vnde dicitur Proverb. 17. Quid prodest stulto diuitias habere, cum sapientiam emere non possit.

AD TERTIVM dicendum, quod appetitus naturalium diuitiarum non est infinitus, quia secundum certam mensuram sufficiunt nature: sed appetitus diuitiarum artificialium est infinitus, quia deseruit concupiscentie inordinatæ, quæ non modificatur, ut patet per Philosophum in 1. Poli. * Aliter tñ est infinitum desiderium diuitiarum, & desiderium summi boni, nam summum bonum quanto perfectius possidetur, tanto ipsum magis amatur, & alia contemuntur: quia quanto magis habetur, magis cognoscitur. & iō dicitur Eccl. 24. Qui edunt me, adhuc esuriunt. Sed in appetitu diuitiarum, & quorumcumque temporalium bonorum, est econuerso: nã quando iam habentur, ipsa contemuntur, & alia appetuntur, sicut quod significatur Ioan. 4. cum dominus di-

¶ Super Questionis secundæ Articulum primum.

IN artic. 1. quæst. 2. in argumento in oppositum aduerte, quod licet beatus sit dare, quam accipere iuxta Domini sententiam, simpliciter loquedo, quia dare est affluentia, accipere indigentia, in hominis tamen beatitudine, quia beatitudine indiget, substantia beatitudinis consistit in accipiendo seu retinendo, & ex ipsa emanat eragatio, vt consequens.

¶ Super

Lib. 2. profa 5. cir. principi.

Cap. 6. a. medio. 5.

Cap. 6. a. medio. 5.

¶ 19. de ciui. Deit. 1. & 19. de trini. cap. 3. & 4. * Lib. 87. q. 9. §. 10. 4. * Ex. 22. 10. 3.

D. 707. 1113.

3. contra ca. 30. Et op. 7. cap. 108. 202. de 76. Et op. 20. lib. 1. c. 8. Et Mar. 5. ca. 3. 4. & 5. Et 1. Ethic. 1. c. 5. fi.

* profa 2. cir. principi. c. 1. & 1. poli. inorum c. 6. & 7. 10. 5.

¶ Super Questionis secundae Articulum secundum.

IN artic. 2. in corpore nota, quod ipsa felicitas consistit excellentiam, ut per hoc videas, quod angeli appetendo beatitudinem, appetierunt excellentiam, quae est obiectum superbiae.

¶ Super Questionis secundae Articulum tertium.

3. cont. c. 28. Et opul. 3. ca. 108. 104. & Mat. 5. Et 1. Ethic. 100. 5.

* c. 9. tom. 5.

† c. 3. tom. 5.

* 4. Ethic. 9. 10. 5. & lib. 8. ca. 14.

* c. 5. tom. 5.

* In col. 22.

cit. Qui bibit ex hac aqua, per quam temporalia significantur, fiet iterum: & hoc ideo, quia coram in sufficientia magis cognoscitur cum habentur. & ideo hoc ipsum ostendit eorum imperfectionem, & quod in eis summum bonum non consistit.

ARTICVLVS II.

Utrum beatitudo hominis consistat in honoribus.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis in honoribus consistat. Beatitudo enim, sicut felicitas, est premium virtutis, ut philosophus dicit in 1. Ethic. * sed honor maxime videtur esse id, quod est virtutis premium, ut philosophus dicit in 4. Ethic. † ergo in honore maxime consistit beatitudo.

¶ 2. Praet. Illud quod conuenit Deo, & excellentissimis, maxime videtur esse beatitudo, quae est bonum perfectum: sed huiusmodi est honor, ut philosophus dicit in 8. Ethic. * & 1. Tim. 2. dicit Aposto. Soli Deo honor & gloria. ergo in honore consistit beatitudo.

¶ 3. Praet. Illud quod est maxime desideratum ab hominibus, est beatitudo: sed nihil videtur esse magis desiderabile ab hominibus, quam honor: quia homines patiuntur iacturam in omnibus alijs rebus, ne patiantur aliquod detrimentum sui honoris. ergo in honore beatitudo consistit.

SED CONTRA. Beatitudo est in beato: honor autem non est in eo qui honoratur, sed magis in honorante, qui reuerentiam exhibet honorato, ut philosophus dicit in 1. Ethic. * ergo in honore beatitudo non consistit.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est beatitudinem consistere in honore. Honor enim exhibetur alicui propter aliquam eius excellentiam, & ita est signum & testimonium quoddam illius excellentiae, quae est in honorato: excellentia autem hominis maxime attenditur circa beatitudinem, quae est hominis bonum perfectum, & secundum partes eius, id est, secundum illa bona, quibus aliquid beatitudinis participatur: & ideo honor potest quidem consequi beatitudinem: sed principaliter in eo beatitudo consistere non potest.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod honor non est premium uirtutis, propter quod uirtuosi operantur: sed accipiunt honorem ab hominibus loco premium, quasi a non habentibus ad dandum maius. Verum autem premium uirtutis est ipsa beatitudo, propter quam uirtuosi operantur: si autem propter honorem operarentur, iam non esset uirtus, sed magis ambitio.

AD SECUNDVM dicendum, quod honor debet Deo, & excellentissimis, in signum uel testimonium excellentiae praesistentis, non quod ipse honor faciat eos excellentes.

AD TERTIVM dicendum, quod ex naturali desiderio beatitudinis, quam consequitur honor, ut dictum est *, contingit quod homines maxime honorem desiderant.

¶ unde querunt homines maxime honorari a sapientibus, quorum iudicio credunt se esse excellentes, uel felices.

ARTICVLVS III.

Utrum beatitudo hominis consistat in fama, sive gloria.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis consistat in gloria. In eo enim uidetur beatitudo consistere, quod redditur sanctis pro tribulationibus, quas in mundo patiuntur: huiusmodi autem est gloria. dicit enim Aposto. Ro. 8. Non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam, quae reuelabitur in nobis. ergo beatitudo consistit in gloria.

¶ 2. Praet. Bonum est diffusivum sui, ut patet per Dionysium 4. cap. de diu. nomi. * Sed per gloriam bonum hominis maxime diffunditur in notitiam aliorum, quia gloria, ut Amb. † dicit, nihil aliud est, quam clara cum laude notitia. ergo beatitudo hominis consistit in gloria.

¶ 3. Praet. Beatitudo est stabilissimum bonorum: hoc autem esse uidetur fama, uel gloria, quia per hanc quodammodo homines aternitatem sortiuntur. unde Boet. dicit in lib. de consol. * Vos immortalitatem uobis propagare uidemini, cum futuri famam temporis cogitatis. ergo beatitudo consistit in fama, seu gloria.

SED CONTRA. Beatitudo est uerum hominis bonum: sed fama, seu gloriam contingit esse falsam. ut enim dicit Boet. in li. 3. de consol. * plures magni saepe nomen falsis uulgi opinionibus attulerunt, quod quid turpius excogitari potest? Nam qui falso praedicantur, suis ipsi necesse est laudibus erubescant. non ergo beatitudo hominis consistit in fama, seu gloria.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est beatitudinem hominis in fama, seu gloria humana consistere: nam gloria nihil aliud est, quam clara notitia cum laude, ut Amb. dicit. * Res autem cognita aliter comparatur ad cognitionem diuinam, & aliter ad cognitionem humanam. Humana enim cognitio a rebus cognitis causatur: sed diuina cognitio est causa rerum cognitarum. unde perfectio humani boni, quae beatitudo dicitur, non potest causari a notitia humana: sed magis notitia humana de beatitudine alicuius, procedit, & quodammodo causatur ab ipsa humana beatitudine, uel inchoata, uel perfecta. Et ideo in fama, uel in gloria non potest consistere hominis beatitudo: sed bonum hominis dependet sicut ex causa ex cognitione Dei: & ideo ex gloria, quae est apud Deum, dependet beatitudo hominis, sicut ex causa sua, secundum illud Psal. 90. Eripiam eum, & glorificabo eum: longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutare meum. Est etiam aliud considerandum, quod humana notitia saepe fallitur, & praecipue in singularibus contingit. cuiusmodi sunt actus humani: & ideo frequenter humana gloria fallax est. sed quia Deus falli non potest, eius gloria semper uera est, propter quod dicitur 2. ad corint. 10. Ille probatus est, quem Deus commendat.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Apostolus non loquitur ibi de gloria, quae est ab hominibus: sed de gloria, quae est a Deo coram angelis eius. unde dicitur Mat. 8. Filius hominis constituetur cum in gloria Patris sui coram angelis eius.

AD SECUNDVM dicendum, quod bonum alicuius hominis, quod per famam, uel gloriam est in cognitione multorum, si cognitio quidem uera sit, oportet quod deriuetur a bono existente in ipso homine: & sic praesupponit perfectam beatitudinem, uel inchoatam.

¶ Super

3. cont. c. 19. Et opul. 3. ca. 108. & 264. Et op. 20. li. 1. c. 7. & 2.

* Cap. 4. dicitur ca. prin.

† Id habet Aug. in li. 83. qu. 9. r. circa finem.

Lib. 2. prof. 7. post me.

Li. 3. de cōf. profa 6. circa principium.

Id habet Aug. in li. 83. q. 8. q. 3. circa finem tom. 4.

* Tex. mo. g.

* c. 7.

Super Questionis secunda articulum 4. 5. 6.

In artic. 4. nihil occurr.

In quinto autem, speculabilia in prima parte declarata sunt.

In sexto uero in responsione ad primum huius questionis, que in q. 4. artic. 2. tractabitur.

Si autem cognitio falsa sit, non concordat rei, & sic bonum non inuenitur in eo, cuius fama celebris habetur: unde patet, quod fama nullo modo potest facere hominem bonum.

Ad tertium dicendum, quod fama non habet stabilitatem: imo falso rumore de facili perditur. & si stabilis aliquando perseveret, hoc est per accidens: sed beatitudo habet per se stabilitatem, & semper.

ARTICULVS IIII.

Utrum beatitudo hominis consistat in potestate.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod beatitudo consistat in potestate. Omnia enim appetunt assimilari Deo, tanquam ultimo fini, & primo principio: sed homines qui in potestatis sunt, propter similitudinem potestatis maxime uidentur esse Deo conformes, unde in Scriptura, Diij uocantur, ut patet Exod. 13. Diij non detrahes. ergo in potestate beatitudo consistit.

¶ 2 Præ. Beatitudo est bonum perfectum: sed perfectissimum est, quod homo etiam alios congrue possit regere, quod conuenit his qui in potestatis sunt constituti. ergo beatitudo consistit in potestate.

¶ 3 Præ. Beatitudo cum sit maxime appetibilis, opponitur ei, quod maxime est fugiendum: sed homines maxime fugiunt seruitutem, cui contraponitur potestas. ergo in potestate beatitudo consistit.

SED CONTRA. Beatitudo est perfectum bonum: sed potestas est maxime imperfecta: ut n. dicit Boet. 3. de consol. Potestas humana sollicitudinum morsus expellere, formidinum aculeos vitare nequit & potestatem censens, cui satellites latens ambiunt: qui quos terret, ipse plus metuit? non igitur beatitudo consistit in potestate.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est beatitudinem in potestate consistere propter duo. Primo quidem, quia potestas habet rationem principij, ut patet in 3. Metaph. * beatitudo autem habet rationem ultimi finis. Secundo, quia potestas se habet ad bonum, & ad malum: beatitudo autem est proprium, & perfectum hominis bonum: unde magis posset consistere beatitudo aliqua in bono uisus potestatis, qui est per virtutem, quam in ipsa potestate. Possunt autem quatuor generales rationes induci ad ostendum quod in nullo præmissorum exteriorum bonorum beatitudo consistat, quarum prima est, Quod cum beatitudo sit summum hominis bonum, non compatitur secum aliquod malum: omnia autem prædicta possunt inueniri & in bonis & in malis. Secunda ratio est, quia cum de ratione beatitudinis sit, quod sit per se sufficiens, ut patet in 1. Ethic. * hoc necesse est, quod beatitudine adepti, nullum bonum necessarium homini desit. adeptis autem singulis præmissorum, possunt adhuc multa bona homini necessaria deesse, puta sapientia, sanitas corporis, & huiusmodi. Tertia, quia cum beatitudo sit bonum perfectum, ex beatitudine non potest aliquod malum alicui conuenire, quod non conuenit præmissis. Dicitur enim Eccl. 5. quod diuitiæ interdum conseruantur in malum domini sui: & simile patet in alijs tribus. Quarta ratio est quia ad beatitudinem homo ordinatur per principia interiora, cum ad ipsam naturaliter ordinatur.

Premissa autem quatuor bona magis sunt a causis exterioribus, & ut plurimum a fortuna: unde & bona fortuna dicuntur. unde patet quod in præmissis nullo modo beatitudo consistit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod diuina potestas est sua bonitas: unde uti sua potestate non potest nisi bene, sed hoc in hominibus non inuenitur: unde non sufficit ad beatitudinem, quod homo assimiletur Deo quantum ad potestatem, nisi assimilatur ei quantum ad bonitatem.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut optimum est, quod aliquis utatur bene potestate in regimine multorum: ita pessimum est, si male utatur. & ita potestas se habet ad bonum, & malum.

AD TERTIUM dicendum, quod seruitus est impedimentum boni uisus potestatis: & ideo naturaliter homines eam fugiunt, & non quasi in potestate hominis sit summum bonum.

ARTICULVS V.

Utrum beatitudo hominis consistat in aliquo corporis bono.

Ad quintum sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis consistat in bonis corporis. dicitur enim Eccl. 30. Non est census supra censum salus corporis: sed in eo quod est optimum, consistit beatitudo. ergo consistit in corporis salute.

¶ 2 Præ. Dio. dicit 5. c. de diu. no. * quod esse est melius quam uivere, & uivere melius quam alia que conueniunt: sed ad esse uel uivere hominis requiritur salus corporis. cum ergo beatitudo sit summum bonum hominis, uidetur quod salus corporis maxime pertinet ad beatitudinem.

¶ 3 Præ. Quanto aliquid est commune, tanto ab altiori principio dependet, quia quanto est causa superior, tanto eius uirtus ad plura se extendit: sed sicut causalitas cause efficientis consideratur secundum influentiam, ita causalitas finis attenditur secundum appetitum. ergo sicut prima causa efficiens, est quæ in omnia influat, ita ultimus finis est quod ab omnibus desideratur: sed ipsum esse est quod maxime desideratur ab omnibus. ergo in his que pertinent ad esse hominis, sicut est salus corporis, maxime consistit beatitudo.

SED CONTRA est, quod secundum beatitudinem homo excellit omnia animalia: sed secundum bona corporis a multis animalibus superatur, sicut ab elephante, in diuturnitate uitæ: a leone, in fortitudine: a ceruo, in celeritate. ergo beatitudo hominis non consistit in bonis corporis.

RESPON. Dicendum, quod impossibile est beatitudinem hominis in bonis corporis consistere propter duo. Primo quidem, quia impossibile est, quod illius rei quæ ordinatur ad aliud sicut ad finem, ultimus finis sit eundem conseruatio in esse. unde gubernator non intendit, sicut ultimum finem, conseruationem nauis sibi commissa, eo quod nauis ad aliud ordinatur sicut in finem, scilicet ad nauigandum. Sicut autem nauis committitur gubernatori ad dirigendum, ita homo est suæ uoluntati & rationi commissus, secundum illud quod dicitur Eccl. 1. 5. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu conseruationis sui. Manifestum est autem, quod homo ordinatur ad aliquid, sicut ad finem: non enim homo est summum bonum. unde impossibile est, quod ultimus finis rationis & uoluntatis humanæ, sit conseruatio humani esse. Secundo, quod dato quod finis rationis & uoluntatis humanæ esset conseruatio humani esse: non tamen posset dici, quod finis

Infr. q. 2 ar. 3. cor. Et 4. di. 49 q. 1 ar. 1. q. 1. Et 3. cont. c. 32. & 37. princ. Et opu. 3. c. 264. a. Et Pf. 32. Et 1. Ethic. lec. 10. * Cap. 5. no. lōge a prin.

3. contra ca. 31. Et opu. 3. cap. 108. & 264.

Prosa 5. cit. ca. med.

tez. 17. 10. mo g.

* c. 7. tom. 9.

nis hominis esset aliquid corporis bonū. Esse enim F
hominis consistit in anima, & in corpore: & quam-
uis esse corporis dependeat ab anima, esse tamen hu-
manæ animæ non dependeat a corpore, * vt supra o-
stensum est, ipsumque corpus est propter animam,
sicut materia^d propter formam, & instrumenta propter
motorem, vt per ea suas actiones exercet: vnde
omnia bona corporis ordinantur ad bona animæ si-
cut ad finem. Vnde impossibile est, quod in bonis
corporis beatitudo consistat, quæ est vltimus finis.

* p. p. q. 75.
& 90.
D. 641.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut corpus or-
dinatur ad animam, sicut ad finem, ita bona exteriora
ad ipsum corpus: & ideo rationabiliter bonū cor-
poris præfertur bonis exterioribus, quæ per sensum
significantur, sicut & bonum animæ præfertur om-
nibus bonis corporis.

D. 559.

AD SECUNDVM dicendum, quod esse^d simplici-
ter acceptum, secundum quod includit in se omnem
perfectionem essendi, præminet vitæ, & omnibus
perfectionibus subsequenter. Sic igitur ipsum ef-
se præhabet in se omnia bona subsequenter: & hoc
modo Diony. loquitur. Sed si consideretur ipsum
esse prout participatur in hac re, vel in illa, quæ non
capiunt totam perfectionem essendi, sed habent esse
imperfectū, sicut est esse cuiuslibet creaturæ, sic ma-
nifestum est, quod ipsum esse cum perfectione su-
peraddita, est eminentius. vnde & Diony. ibidem di-
cit, quod viuientia sunt meliora existentibus, & intel-
ligentia viuientibus.

Eodem loco
citato.

AD TERTIVM dicendum, quod quia finis respon-
det principio, ex illa ratione probatur, quod vltimus
finis est primum principium essendi, in quo est om-
nis essendi perfectio: cuius similitudinem appetunt,
secundum suam perfectionem, quædam quidem se-
cundum esse tantum, quædam secundum esse viuēs,
quædam secundum esse viuens, & intelligens, & bea-
tum. & hoc paucorum est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum beatitudo hominis consistat in voluptate.

AD SEXTVM, sic proceditur videtur quod beati-
tudo hominis in voluptate consistat. Beatitudo
enim cum sit vltimus finis, non appetitur propter
aliud, sed alia propter ipsam: sed hoc maxime conue-
nit delectationi (ridiculum est enim ab aliquo quaerere,
propter quod velit delectari, vt dicitur in 10.
Ethic.) * ergo beatitudo maxime in voluptate & de-
lectatione consistit.

4. disti. 41. q.
1. art. 3. q. 4.
ad 3. & 4. Et
3. cōtr. c. 27.
& 33. Et lib.
4. ca. 85. Et
opul. 3. cap.
108. Et Mat.
5. Et 1. Ethic.
1e. 5. & 1e. 10.
* cap. 1. to. 5.
† Proposit. 1.
tom. 3.

¶ 2 Præ. Causa prima vehementius imprimit quam
secunda, vt dicitur in lib. de causis. Influencia autem
finis attenditur secundum eius appetitum. Illud er-
go videtur habere rationem finis vltimi, quod maxi-
me mouet appetitum: hoc autem est voluptas, cuius
signum est, quod delectatio intantū absorbet homi-
nis voluntatem & rationem, quæ alia bona contem-
nere facit. ergo videtur quod vltimus finis hominis, qui est
beatitudo, maxime in voluptate consistat.

¶ 3 Præ. Cum appetitus sit boni, illud quod omnia
appetunt, vñ esse bonum optimum: sed delectationē
omnia appetunt, & sapientes, & insipientes, & et ra-
tione carentia. ergo delectatio est optimum. Cōsistit
ergo in voluptate beatitudo, quæ est summū bonū.

* Prosa. 7.

SED CONTRA est, quod * Boet. dicit in 3. de con-
sol. Tristes exitus esse voluptatum, quisquis remini-
sci libidinum suarum vult, intelliget: quæ si beatos
efficere possent, nihil causæ esset, quin pecudes quo-
que beatæ esse dicantur.

RESPON: Dicendum, quod quia delectationes corpo-
rales pluribus nota sunt, assumpserunt sibi nomen
voluptatum, vt dicitur 7. Ethic. * in quibus tamen
beatitudo principaliter nō consistit: quia in vnaqua-
que re, aliud est quod pertinet ad essentiam eius, aliud
est proprium accidens ipsius: sicut in homine, aliud
est quod est animal rationale morale, aliud quod est ri-
sibile. Est igitur cōsiderandum, quod omnis delecta-
tio^d est quoddam proprium accidens, quod conse-
quitur beatitudinem, vel aliquam beatitudinis partē.
Ex hoc. n. aliquis delectatur, quia habet bonum ali-
quod sibi conueniens vel in re, vel in spe, vel saltem
in memoria. Bonum autem conueniens, siquidē sit
perfectum, est ipsa hominis beatitudo: si autē sit im-
perfectum, beatitudo est quædam participata, vel propin-
qua, vel remota, vel saltem apparens. Vnde mani-
festum est, quod nec ipsa delectatio, quæ sequitur bonū
perfectum, est ipsa essentia beatitudinis, sed quodā
consequens ad ipsam, sicut per se accidens. Voluptas
autem corporalis non potest etiam modo prædicto
sequi bonum perfectum: nam sequitur bonū quod
apprehendit sensus, qui est virtus animæ corpore v-
tens. Bonum autem quod pertinet ad corpus, quod
apprehenditur s̄m sensum, non potest esse perfectū
hominis bonum. Cum. n. anima rationalis excedat
proportionem materiæ corporalis, pars animæ quæ
est ab organo corporeo absoluta, quandam habet in
finitatem respectu ipsius corporis, & partium anime
corpori concreatarum: sicut inuisibilia sunt quodā-
modo infinita respectu materialium, eo quod forma per
materiam quodam modo contrahitur, & finitur: vñ
forma a materia absoluta, est quodammodo infinita.
Et ideo sensus, qui est vis corporalis, cognoscit sin-
gulare, quod est determinatum per materiam: intel-
lectus verò qui est vis a materia absoluta, cognoscit
vniuersale, quod est abstractum a materia, & cōtinet
sub se infinita singularia. Vñ patet, quod bonum conue-
niens corpori, quod per apprehensionem sensus de-
lectationem corporalem causat, non est perfectū bo-
num hominis, sed est minimum quiddam in cōpa-
ratione ad bonum animæ: vnde Sap. 7. dicitur, quod
omne aurum in cōparatione sapientiæ, arena est exi-
gua. Sic igitur neque voluptas corporalis est ipsa beati-
tudo, nec est per se accidens beatitudinis.

Cap. 14. to. 5.

D. 437.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod eiusdem rationis est,
quod appetatur bonum, & quod appetatur delecta-
tio, quæ nihil est aliud quod quietatio appetitus in bono:
sicut ex eadē virtute natura est, quod graue feratur deor-
sum, & quod ibi quiescat. Vnde sicut bonū per se ipsum
appetitur, & ita delectatio propter se, & non propter
aliud appetitur, si ly propter, dicat causam finalem.
Si verò dicat causam formalem, vel potius causam mo-
tiuā, sic delectatio est appetibilis propter aliud, i. pro-
pter bonum quod est delectationis obiectum, & per
consequens est principium eius, & dat ei formam. Ex
hoc enim delectatio habet quod appetatur, quia est
quies in bono desiderato.

AD SECUNDVM dicendum, quod vehemens appeti-
tus delectationis sensibilis contingit ex hoc, quod opera-
tiones sensuum, quia sunt principia nostræ cognitio-
nis, sunt magis perceptibiles: vnde etiam a pluribus
delectationes sensibiles appetuntur.

AD TERTIVM dicendum, quod eo modo omnes appe-
tunt delectationes, sicut & appetunt bonū: & tñ dele-
ctationem appetunt ratione boni, & non e cōuerso,
vt dictum est. * vñ non sequitur, quod delectatio sit
maximum, & per se bonū: sed quod vnaquæque dele-
ctatio cōsequatur aliqd bonum, & aliqua delectatio
cōsequatur id, quod est per se, & maximum bonum.

* art. huius.

* art.

* Li.

21. 101.

* q. p.

artic.

* In corpo.

art.

ARTI-

Super Quæstionis secundæ articulum 7. & 8.

ARTICVLVS VII.

Utrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono animæ.

In articulo 7. & 8. dubitatur occurrere de fundamento uoluntatis, scilicet, Obiectum uoluntatis nostræ est uniuersale bonum: quoniam autem intendit per uniuersale bonum, totum, seu omne bonum, aut bonum in uniuersali. Si secundo modo, uerum est, & bene probatur. Quod sicut obiectum intellectus est uerum, non tamen in hoc particulari, sed in uniuersali: ita obiectum uoluntatis est bonum non in hoc particulari, sed in uniuersali: sed ex hoc sensu non sequitur, ergo obiectum uoluntatis est bonum uniuersale in essendo, quod est Deus. Si primo modo, tunc non probatur per hoc, quod obiectum intellectus est uerum uniuersale: quoniam hoc uerificatur de uero uniuersali in predicando, & non de omni uero, nec ipsa ueritate diuina, quæ est omne uerum: quoniam nec hoc uerum, Deus est trinus, cadit sub obiecto intellectus: nec ea, quæ non licet homini loqui, & in cor hominis non ascendant, nec ascendere possent.

Ad hoc dicitur, quod proprie loquendo, neutro modo intelligitur fundamentum illud: sed sensus est, quod sicut obiectum intellectus est uerum uniuersale, id est, non contractum ad tale, uel tale uerum, sed absolute: ita obiectum uoluntatis est bonum uniuersale, id est, non contractum ad tale, uel tale bonum, sed absolute: & si huic fuerit adiuncta subiecta differentia inter bonum & uerum ex 6. Metaphy. scilicet, quod uerum & falsum sunt in anima, bonum autem & malum in rebus: sequitur quod in illa re sola erit beatitudo nostra, quæ est obiectum uoluntatis humane, in qua est bonum absolute: ac per hoc in solo Deo est, quia in ceteris non est bonum nisi contractum, & hæc est manifesta in-

AD SEPTIMUM sic proceditur.

Videtur, quod beatitudo consistat in aliquo bono animæ. Beatitudo enim est quoddam hominis bonum. hoc autem per tria diuiditur, quæ sunt, bona exteriora, bona corporis, & bona anime: sed beatitudo non consistit in bonis exterioribus, neque in bonis corporis, sicut supra ostensum est, ergo consistit in bonis anime.

¶ 2. Præter illud cui appetimus aliquod bonum, magis amamus quam bonum quod ei appetimus: sicut magis amamus amicum, cui appetimus pecuniam, quam pecuniam: sed unusquisque, quodcumque bonum sibi appetit, amat: ergo seipsum amat magis quam omnia alia bona: sed beatitudo est quod maxime amatur, quod patet ex hoc, quod propter ipsam omnia amantur, & desiderantur, ergo beatitudo consistit in aliquo bono ipsius hominis: sed non in bonis corporis, ergo in bonis anime.

¶ 3. Præter Perfectio est aliquid eius quod perficitur: sed beatitudo est quedam perfectio hominis, ergo beatitudo est aliquid hominis: sed non est aliquid corporis ut ostensum est, ergo beatitudo est aliquid anime: & ita consistit in bonis anime.

SED CONTRA est, quod sicut Aug. dicit in li. 1. de doctrina Christiana. Id, in quo constituitur beatitudo uita, propter se diligendum est: sed homo non est propter seipsum diligendus, sed quicquid est in homine, est diligendum propter Deum, ergo in nullo bono anime beatitudo consistit.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, Finis dupliciter dicitur, scilicet, ipsa res, quæ adipisci desideramus, & usus seu adeptio, uel possessio illius rei. Si ergo loquamur de ultimo fine hominis quantum ad ipsam rem, quæ appetimus sicut ultimum finem, impossibile est quod ultimus finis hominis sit ipsa anima, uel aliquid eius. Ipsa enim anima in se considerata est ut in potentia existens, sit enim de potentia scientie actu sciens: & de potentia uirtuosa actu uirtuosa. Cum autem potentia sit propter actum, sicut propter complementum, impossibile est, quod id quod est secundum se in potentia existens, habeat rationem ultimi finis: unde impossibile est quod ipsa anima sit ultimus finis sui ipsius: similiter etiam neque aliquid eius, siue sit potentia, siue actus, siue habitus. Bonum enim quod est ultimus finis, est bonum perfectum complens boni appetitum. Appetitus autem humanus, qui est uoluntas, est boni uniuersalis: quodlibet bonum autem inherens ipsi anime, est bonum participatum, & per consequens particulatum. Unde impossibile est: quod aliquod eorum sit ultimus finis hominis. Sed si loquamur de ultimo fine hominis quantum ad ipsam adeptionem, uel possessionem, seu quencumque usum ipsius rei, quæ appetitur ut finis, sic ad ultimum finem pertinet aliquid hominis ex parte anime, quia homo per animam beatitudinem consequitur. Res ergo ipsa quæ appetitur, ut finis, est id, in quo beatitudo consistit, & quod beatum facit: sed huius rei adeptio uocatur beatitudo. Unde dicendum est, quod beatitudo est aliquid anime: sed in quo consistit beatitudo, est aliquid extra animam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod secundum quod sub illa diuisione comprehenduntur omnia bona, quæ homini sunt appetibilia, sic bonum anime dicitur non solum potentia, aut habitus, aut actus, sed & obiectum quod est extrinsecum. & hoc modo nihil prohibet dicere id, in quo beatitudo consistit, esse quoddam bonum anime.

AD SECUNDUM dicendum, quantum ad propositum pertinet, quod beatitudo maxime amatur tanquam bonum concupitum: amicus autem amatur tanquam id, cui concupiscitur bonum, & sic etiam homo amat seipsum: unde non est eadem ratio amoris utrobique. Utrum autem amore amicitie aliquid homo supra se amet, erit locus considerandi cum de charitate agetur.

AD TERTIUM dicendum, quod beatitudo ipsa, cum sit perfectio anime, est quoddam anime bonum inherens: sed id, in quo beatitudo consistit, quod scilicet beatum facit, est aliquid extra animam ut dictum est.

tentio literæ. Quæ contra obiectum intellectus obijciuntur, de limitatione ueri, facillime soluantur, dicendo quod sicut nullum est ens, ad quod non possit actus intellectus terminari aliquo modo: ita nullum est uerum quod ipsum omnino subterfugiat: Deum namque & omnia attingere potest. Sed quia non potest uoluer intellectus tali modo Deum cognoscere &c. ideo committitur fallacia figure dictionis, mutando, Quid, in Quomodo. Ex impotentia siquidem modi cognoscendi prouenit, quod oportet aliquid latere omnem intellectum creatum, & non ex limitatione ueri obiecti intellectus, quasi tale uerum debeat esse obiectum. Cuius signum infallibile est, quia quibuscumque ueris oblati intellectui, adhuc posset intellectus aliud nouum, uerum oblatum cognoscere, uel credere. Intellectus enim non sit minor ex cognitione præcedentium, ut dicitur 3. de anima: quod impossibile esset, si uerum limitatum esset ad æquum obiectum intellectus.

In responsione ad primum in artic. 8. uide de Nominis, authoris intentum de illa propositione, Supremum infini attingit infimum supremum: quod intelligitur de attingitione secundum proximitatem naturæ, quæ in similitudine earum propinqua consistit, & non de ordinati in finem attingitione ad finem ultimum.

ARTICVLVS VIII.

Utrum beatitudo hominis consistat in aliquo bono creato.

AD OCTAuum sic proceditur. Videtur, quod beatitudo hominis consistat in aliquo bono

7. q. 12. ar. 1. c. & q. 8. ar. 2. cor. Et 2. 2. q. 85. art. 2. corol.

Sujer

* art. 5. & 6. huius. quat.

* Artic. 5.

* Li. 1. c. 3. & 2. tom. 3.

* q. preced. artic. 8.

2. q. 26. ar. 1. 3.

* in cor. ar.

Et 4. contra
ca. 7. q. 17. &
c. 54. E. op.
3. ca. 108. &
264. Et opu.
30. li. 1. c. 8. &
9. Pl. 21.
p. 4. par.
1. aliquantu
lum ante fi
nem.
¶ q. 77. ar. 7.
& 108. artic.
3. & q. 111.
¶ li. 8. Phyl.
tex. 17. 10. 2.

† esp. 26. in
prin. to. 3.

D. 752.
d. 28. 293

creato. Dicit enim Diony. 4. c. de di. no. * qd diuina sapientia coniungit fines primorum, principijs secundorum: ex quo potest accipi, qd summum inferioris naturae sit attingere infimum naturae superioris: sed summum hominis bonum est beatitudo. cum ergo angelus naturae ordine sit supra hominem, vt in primo habitum est, ¶ videtur quod beatitudo hominis consistat in hoc, quod aliquo modo attingit ad angelum.

¶ 2. Praet. Vltimus finis cuiuslibet rei est in suo opere perfecto, vnde pars est propter totum, sicut propter finem: sed tota vniuersitas creaturarum, quae dicitur maior mundus, comparatur ad hominem, qui in 8. Phyl. * dicitur minor mundus, sicut perfectum ad imperfectum. ergo beatitudo hominis consistit in tota vniuersitate creaturarum.

¶ 3. Praet. Per hoc homo efficitur beatus, qd eius naturale desiderium quietatur: sed desiderium hois nō extenditur ad maius bonum, quam ipse capere potest. cum ergo homo non sit capax boni, quod excedit limites totius creaturae, videtur qd per aliquod bonum creatum homo beatus fieri possit, & ita beatitudo hominis in aliquo bono creato consistit.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 19. de ciui. Dei. ¶ Vt vita carnis, anima est: ita beata vita hominis, Deus est, de quo dicitur Pl. 143. Beatus populus, cuius Dominus Deus eius est.

RESPON. Dicendum, qd impossibile est beatitudinem hominis esse in aliquo bono creato. Beatitudo enim est bonum perfectum, quod totaliter quietat appetitum, alioquin non esset vltimus finis, si adhuc restaret aliquid appetendum. Obiectum autem voluntatis quae est appetitus humanus, est vniuersale bonum sicut a obiectum intellectus est vniuersale verum: ex quo patet, qd nihil potest quietare voluntatem hominis nisi bonum vniuersale, quod non inuenitur in aliquo creato, sed solum in Deo: quia omnis creatura habet bonitatem participatam, vnde solus Deus voluntatem hominis implere potest, secundum quod dicitur in Psal. 102. Qui replet in bonis desiderium &c. In solo igitur Deo beatitudo hominis consistit.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd superius hominis attingit quidem infimum angelicae naturae per quandam similitudinem, non tamen ibi sistit, sicut in vltimo fine, sed procedit vsq; ad ipsam vniuersalem fontem boni, qui est vniuersale subiectum beatitudinis omnium bonorum, tanquam infinitum & perfectum bonum existens.

AD SECUNDUM dicendum, qd sit totum aliquod non sit vltimus finis, sed ordinetur ad finem vltiorem: vltimus finis partis non est ipsum totum, sed aliquid aliud. Vniuersitas autem creaturarum, ad quam comparatur homo, vt pars ad totum, nō est vltimus finis: sed ordinetur in Deum, sicut in vltimum finem. vnde bonum vniuersi non est vltimus finis hominis, sed ipse Deus.

AD TERTIUM dicendum, qd bonum creatum nō est minus qd bonum, cuius est homo capax vt rei intrinsecae & inhaerentis: est tamen minus qd bonum, cuius est capax vt obiecti, quod est infinitum: bonum autem quod participatur ab angelo, & a toto vniuerso, est bonum finitum & contractum.

QVAESTIO III.

Quid sit beatitudo, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est quid sit beatitudo, & quae requirantur ad ipsam.

CIRCA primum quaeruntur octo.

- ¶ Primo, Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.
- ¶ Secundo, Si est aliquid creatum, vtrum sit operatio.
- ¶ Tertio, Vtrum sit operatio sensitiuae partis, an intellectiuae tantum.
- ¶ Quarto, Si est operatio intellectiuae partis, vtrum sit operatio intellectus, an voluntatis.
- ¶ Quinto, Si est operatio speculatiui intellectus, aut practici.
- ¶ Sexto, Si est operatio intellectus speculatiui, vtrum consistat in speculatione scientiarum speculatiuarum.
- ¶ Septimo, Vtrum consistat in speculatione substantiarum separatarum, scilicet angelorum.
- ¶ Octauo, Vtrum in sola speculatione Dei, qua per essentiam videtur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum beatitudo sit aliquid increatum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod beatitudo sit aliquid increatum. Dicitur enim Boet. in 3. de consol. * Esse Deum ipsam beatitudinem, necesse est confiteri.

¶ 2. Praet. Beatitudo est summum bonum: sed esse summum bonum conuenit Deo. cum ergo nō sint plura summa bona, videtur quod beatitudo sit idem quod Deus.

¶ 3. Praet. Beatitudo est vltimus finis, in quem naturaliter humana voluntas tanquam in finem tendit: sed in nullum aliud voluntas tanquam in finem tendere dicitur nisi in Deum, quo solo fruendum est, vt Aug. dicit. * ergo beatitudo est idem quod Deus.

SED CONTRA. Nullum factum est increatum: sed beatitudo hominis est aliquid factum, quia secundum Aug. 1. de doc. Christ. * Illis rebus fruendum est, quae nos beatos faciunt. ergo beatitudo non est aliquid increatum.

RESPON. Dicendum, qd sicut supra dictum est, * finis dicitur dupliciter. Vno modo ipsa res, quam cupimus adipisci, sicut auaro est finis pecunia: Alio modo, ipsa adeptio vel possessio, seu vsus, aut fructio eius rei quae desideratur: sicut si dicatur, quod possessio pecuniae est finis auari, & frui re voluptuosa est finis intemperati. Primum ergo modo, vltimus hominis finis est bonum increatum, scilicet Deus, qui solus sua infinita bonitate potest voluntatem hominis perfecte implere. Secundo autem modo, vltimus finis hominis est creatum aliquid in ipso existens, qd nihil est aliud quam adeptio, vel fructio finis vltimi: vltimus autem finis vocatur beatitudo. Si ergo beatitudo hominis consideretur quantum ad causam, vel obiectum, sic est aliquid increatum: si autem consideretur quantum ad ipsam essentiam beatitudinis, sic est aliquid creatum.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd Deus est beatitudo per essentiam suam: nō enim per adeptionem aut participationem alicuius alterius beatus est, sed per essentiam suam. Homines autem sunt beati, sicut ibidem dicit Boet. * per participationem: sicut & dii per participationem dicuntur ipsa autem participatio beatitudinis finem quam homo dicitur beatus, aliquid creatum est.

AD SECUNDUM dicendum, qd beatitudo dicitur esse summum hominis bonum, quia est adeptio vel fructio summi boni.

AD TERTIUM dicendum, qd beatitudo dicitur vltimus finis per modum, quo adeptio finis dicitur finis.

ARTI-

* r. ar. i. 34. q. cor. 49. q. 1. 2. Et ar. 49. Et q. 9. l. c. 1. p. ca. pr.

Inf. d. 16. ar. 3. & 2. di. 49. q. 1. ar. 2. q. 1. cor. * Prosa 10. cir. med.

* li. 1. de doc. Christ. cap. 4. 5. & 21. tom. 1. * lib. 1. c. 9. in prin. tom. 3.

* q. 1. ar. 8. & q. 1. ced. ar. 7.

* loco disto

* ead. profa. 10. lib. 3. de conio.

* loco conio.

* q. 1.